

*О. М. Левченко,
д. е. н., професор, проректор з наукової роботи,
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький
Р. І. Жовновач,
д. е. н., доцент кафедри економічної теорії, маркетингу та економічної кібернетики,
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький
Г. М. Хайдора,
аспірант,
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОГО СЕКТОРА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*О. М. Levchenko,
Doctor of Economic Sciences, professor, Vice-Rector for scientific affairs,
Central Ukrainian National Technical University, Kropivnitskiy
R. I. Zhovnovach,
Doctor of Economic Sciences, associate professor of the department of economic
theory, marketing and economic cybernetics,
Central Ukrainian National Technical University, Kropivnitskiy
H. M. Haidura,
PhD student, Central Ukrainian National Technical University, Kropivnitskiy*

IMPROVEMENT OF FINANCING SYSTEM OF HIGHER EDUCATION RESEARCH SECTOR IN UKRAINE AS A CONDITION OF THE NATIONAL ECONOMY'S DEVELOPMENT

Статтю присвячено висвітленню проблеми інноваційного розвитку дослідницького сектора вищої освіти в Україні та обґрунтуванню новітніх механізмів його фінансування з урахуванням характеру ринкових постіндустріальних трансформацій національної економіки. Розкрито роль освіти та науки в системі формування інноваційної моделі розвитку національної економіки. Проаналізовано основні джерела фінансування науково-дослідницького сектору системи закладів вищої освіти та встановлено їх вплив на ВНЗ в цілому й на науково-дослідницьку діяльність зокрема. Доводиться, що існуюча система фінансування науково-дослідницького сектору системи закладів вищої освіти потребує реформування на основі пошуку та використання альтернативних джерел фінансового забезпечення діяльності. Визначено основні напрями залучення коштів інвесторів недержавного сектору. Обґрунтовано удосконалення системи фінансування науково-дослідницького сектору закладів вищої освіти у рамках їх участі у розвитку глобальних технологічних платформ.

The article discloses the issue of innovative development of the research sector of higher education in Ukraine. The newest mechanisms of financing the research sector taking into account the nature of the market post-industrial transformations of the national economy were grounded. The role of education and science in the system of the formation of an innovative model of development

of the national economy was disclosed. The main sources of funding of the research sector of the system of higher education institutions have been analyzed. Their influence on higher educational institutions in general and on the research activity in particular was determined. It was proved that the existing system of financing the research sector of the system of higher education institutions needs to be reformed on the basis of the search and application of alternative sources of financial support for the activities. The main directions of attraction of investments of the non-state sector were determined. The improvement of the funding system for the research sector of higher education institutions were grounded.

Ключові слова: вища освіта, дослідницький сектор, інноваційний розвиток, фінансування, вищі навчальні заклади.

Key words: higher education, research sector, innovative development, financing, higher educational establishments, higher education institutions.

Постановка проблеми. Вибір Україною європейського вектору розвитку потребує нагальних змін спрямованих на формування передумов для інтелектуального та інноваційного оновлення національної економіки та забезпечення необхідного рівня кадрового потенціалу країни. Це, у свою чергу, актуалізує необхідність модернізації системи вищої професійної освіти, інноваційного прориву в пошуку організаційних структур і механізмів фінансування, що забезпечують конкурентоспроможність вищої школи, усвідомлюється на всіх рівнях і всіма учасниками ринку освітніх послуг.

Розвиток вищої освіти в Україні та формування новітніх механізмів його фінансування є важливим пріоритетом державної політики в контексті стратегії “Європа 2020”. Серед стратегічних напрямів розвитку вищої освіти в Україні, на які доцільно спрямовувати державну політику доцільно виділити підвищення результативності вітчизняного дослідницького сектору, спрямованого на забезпечення інноваційного розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання фінансового забезпечення розвитку освіти і науки досліджували вітчизняні науковці, зокрема В. Андрущенко, Т. Боголіб, Я. Бучковська, Є. Бойко, А. Величко, В. Гриньова, А. Дем’янчук, І. Каленюк, О. Котикова, Т. Решетилова, В. Федоренко, Л. Федулова та інші. Серед зарубіжних авторів відзначимо праці Г. Беккера, Л. Гохберга, М. Лукашенка, В. Марцинкевича, Я. Нейматова, Г. Хога.

Враховуючи вагомі напрацювання з проблеми фінансового забезпечення розвитку освіти в Україні, слід відзначити, що на сьогодні ще неповною мірою розроблено питання організаційної перебудови системи вищої освіти, формування нових ефективних механізмів фінансування, а також забезпечення інноваційного розвитку дослідницького сектора системи вищої освіти України. Недостатній ступінь дослідження проблематики актуалізує доцільність постійного розвитку наукових поглядів на питання фінансового забезпечення інноваційного розвитку дослідницького сектора вищої освіти та необхідність врахування динамічних соціально - економічних змін, які відбуваються у світі, і, зокрема, в національній економіці та суспільстві.

Метою статті є дослідження проблеми інноваційного розвитку дослідницького сектора вищої освіти в Україні та обґрунтування новітніх механізмів його фінансування з урахуванням характеру поточних ринкових трансформацій.

Виклад основного матеріалу. Перехід України до інноваційної моделі розвитку національної економіки є невід’ємною умовою підвищення рівня конкурентоспроможності країни, який передбачає розробку та реалізацію комплексу заходів щодо збалансованого розвитку усіх підсистем національної економіки, зокрема, підтримку та фінансове забезпечення науково-дослідницької діяльності, впровадження інноваційних програм, створення прогресивної системи інформаційного забезпечення, наявність кваліфікованого персоналу та створення сприятливих умов для його професійної підготовки.

Найбільш істотними обставинами, які обумовлюють інноваційний розвиток дослідницького сектора вищої освіти (ДСВО) та формування новітніх механізмів його фінансування, виступають:

– процеси глобалізації та європеїзації, зокрема, в системі освіти та, як наслідок, формування єдиного європейського простору вищої освіти.

– необхідність постійного оновлення знань та практичних навиків персоналу з метою підтримки його конкурентоспроможності в умовах прискорення світового науково-технічного прогресу та інноваційного розвитку національних економік;

– підвищення рівня освіти у зв'язку із тенденцією зростання тривалості активної (трудової) фази життя людини та підвищення середнього віку формування професійної компетентності;

– структурні зміни національної економіки та підвищення інноваційної активності в таких секторах економіки як сфера послуг, ІТ-технології, енергозберігаючі технології тощо.

В умовах поглиблення євроінтеграційних процесів в Україні розвиток ДСВО має відбуватися з урахуванням досвіду розвинених країн світу, які на сьогодні вже мають розроблені стратегії. Так, у стратегії “Європа 2020” визначено три пріоритети – розумний, стійкий та інклюзивний розвиток (“smart, sustainable and inclusive growth”) [1]. Перший з зазначених пріоритетів передбачає інтелектуальне зростання та сприяння розвитку економіки, що базується на знаннях та інноваціях. Стійке зростання забезпечується ефективним використанням ресурсів і підвищенням конкурентоспроможності, а всеохоплюючий або інклюзивний розвиток спрямовано на підвищення рівня зайнятості громадян, їх соціальне і територіальне згуртування. Такий підхід дозволить вищим навчальним закладам (ВНЗ) включитись до новітніх наукових розробок та ефективних економічних стратегій, моніторингу процесів соціально-економічного розвитку як окремих регіонів, так і національної економіки в цілому.

Управління інноваційним розвитком ДСВО потребує практичного організаційного, адміністративно-розпорядного впливу органів державного управління на відносини, процеси та структурні елементи національної економіки, що охоплюють сферу науково-дослідницької діяльності з метою їх упорядкування, збереження та перетворення форм. Такий вплив опирається на владні повноваження держави, створює умови для тривалого та безпроблемного функціонування з метою отримання очікуваних значимих соціальних та економічних результатів. Впровадження новітньої моделі державної політики у сфері вищої освіти України в контексті інтеграції до європейського освітньо-наукового простору та одночасне скорочення державних видатків на вищу освіту обумовлює необхідність удосконалення фінансового механізму реалізації державної політики у цій сфері, розподілу фінансової відповідальності між державою та замовниками наукових розробок.

Зазвичай, фінансуючими розвиток освіти в Україні інституціями є адміністратори бюджету, а також приватний (недержавний) сектор, представлений домогосподарствами. Держане фінансування найважливіших напрямів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) має за мету оперативне отримання економічного результату (платежі, відрахування, закупівлі (рис. 1).

Відповідальним виконавцем державних цільових програм (ДЦП), а також головним розпорядником бюджетних коштів у галузі освіти та науки, який має окремий рахунок і бухгалтерський баланс, визначено, за письмовим погодженням із Мінфіном України на стадії складання проекту державного бюджету, Міністерство освіти і науки (МОН) України. Останнє протягом 2010-2016 рр. здійснювалось виконання ДЦП – сукупності заходів, спрямованих на досягнення мети, завдань та очікуваного результату відповідно до покладених на нього функцій.

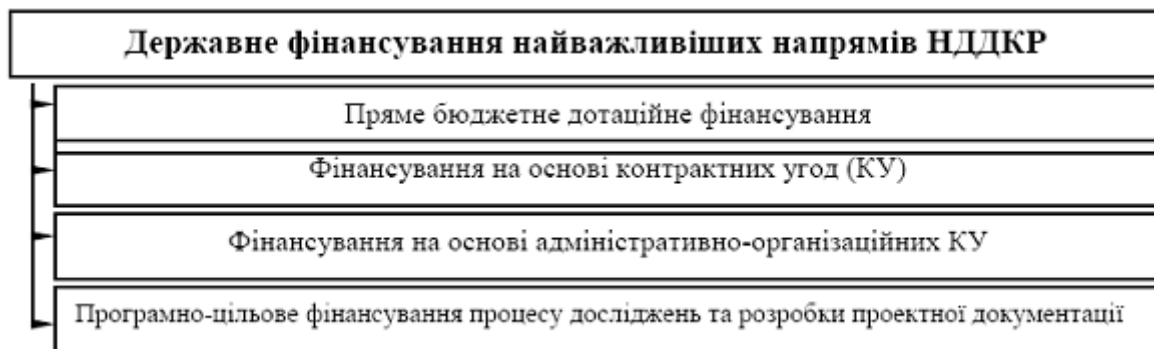

Рис. 1. Форми державного фінансування науково-дослідницького сектору системи закладів вищої освіти

МОН України виступає найбільшим адміністратором центрального бюджету і контролює 81,5% центрального фінансування (22,4% всіх витрат державного сектора), тоді як решта коштів розподіляється Міністерством охорони здоров'я (9,3%) та іншими центральними урядовими органами (Міністерством внутрішніх справ (3,5%), Міністерством культури (2,5%)). Решта фінансових посередників, з числа органів державного управління, контролювали лише 3,2% коштів державного бюджету, спрямованих на освіту. Але більш суттєву роль у розподілі коштів, спрямованих в систему освіти відігравали регіональні та місцеві органи управління, що здійснювали пряме фінансування освіти за рахунок коштів місцевих бюджетів, які в 2,6 рази перевищували кошти державного бюджету. Місцеві урядові структури розподіляли у 2015 році 72,5% всіх державних фондів і 60,5% загальних витрат на освіту [2].

В Україні кінцеве споживання фінансових коштів системи вищої освіти здійснюється навчальними закладами, що надають послуги з отримання першого та другого етапів вищої освіти (МСКО 5-6). Навчальні

заклади, що надають освіту за рівнем, який відповідає МСКО 5 є найбільшим споживачем фінансових ресурсів (36,8%). Для забезпечення другого етапу вищої освіти (МСКО 6) споживається лише від 1,5% загального обсягу витрат на систему освіти. Відповідно, серед всього обсягу витрат на вищу освіту, ВНЗ III-IV рівнів акредитації МСКО 5 споживають 79,4%, а ВНЗ МСКО 6 – 4,17% фінансування.

Слід відзначити, що постачальниками послуг з отримання освітніх рівнів за МСКО 0-4 протягом 2015 року, в основному, споживаються кошти, що надходили з державного сектора (88-96%). ВНЗ, що здійснюють підготовку за освітніми рівнями МСКО 5-6, споживають кошти державного (66%) та недержавного секторів (34%). Причому, ВНЗ, що забезпечували підготовку рівня МСКО 5, на 33% фінансуються за рахунок коштів домогосподарств.

Якщо порівняти структуру витрат за фінансуючими організаціями та провайдером послуг вищої освіти (EP.4.1 – ВНЗ I-II рівнів акредитації, EP.4.2 – ВНЗ III-IV рівнів акредитації, EP.5 – ВНЗ та наукової установи, що мають аспірантури, докторантури/ВНЗ та інші навчальні заклади післядипломної освіти) у 2008 р. та 2015 р., то можна відмітити, що у 2008 р. 9 центральних органів управління (міністерств) здійснювали фінансування першого (EP.4.1) та другого (EP.4.2) етапів вищої освіти. В 2015 р. менша кількість органів державного управління продовжувала виділяла кошти одночасно на перший, а також на другий етапи вищої освіти (МСКО 5) – МОН, МВС, Мінкультури і туризму, МОЗ. Регіональні та місцеві органи управління, в основному, спрямовували ресурси на фінансування початкової (МСКО 0-1) (49,6%) та середньої освіти (МСКО 2-3) (38,1% %). Частка коштів, спрямованих на фінансування МСКО 4-6 з боку зазначених регіональних органів становила, відповідно, 7,9; 3,9 та 0,5%.

Функціональну структуру загальних витрат на освіту в 2014 р. демонструє стан справ, за якого їх 80,4% представлено послугами в сфері освіти, останні 19,6% займають, відповідно, адміністративні послуги/комунальні, фінансові, відрядження, будівництво та ремонт (капітальні витрати) (8,0%); послуги харчування (6,7%); фінансові послуги/трансферти населенню, стипендії, субсидії, поточні трансферти, капітальні трансферти (2,2%); витрати на інвентар та обмундирування (1,8%); підручники та канцелярські товари (0,8%); інша діяльність у сфері освіти (0,1%) [3]. Для порівняння, відповідні показники 2010 р. склали 77,2%; 8,5%; 7,8%; 3,0%; 2,6%; 0,8%; 0,1% [2].

Функціональна структура загальних витрат на освіту в 2015 р. (рис. 2) свідчить про те, що більшість функцій оплачуються державним сектором. Так, винятково за рахунок державного сектора фінансуються медичні і транспортні послуги, а також фінансові послуги у вигляді трансфертів населенню. Причому, якщо фінансування послуг у вигляді трансфертів здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів майже на одному рівні, то медичні і транспортні послуги переважно фінансуються на регіональному рівні (91,3% та 74,4% від загальних державних витрат відповідно). Домогосподарства здійснюють основні витрати на харчування (41,4%), що відносяться до другорядної діяльності в межах закладів освіти; придбання інвентарю та обмундирування (69,2%), підручників та канцелярських товарів (41,4%) (другорядна діяльність, що пов'язана з навчанням). Приватні фірми та корпорації здійснюють за рахунок коштів роботодавців фінансування лише основних послуг у сфері освіти.

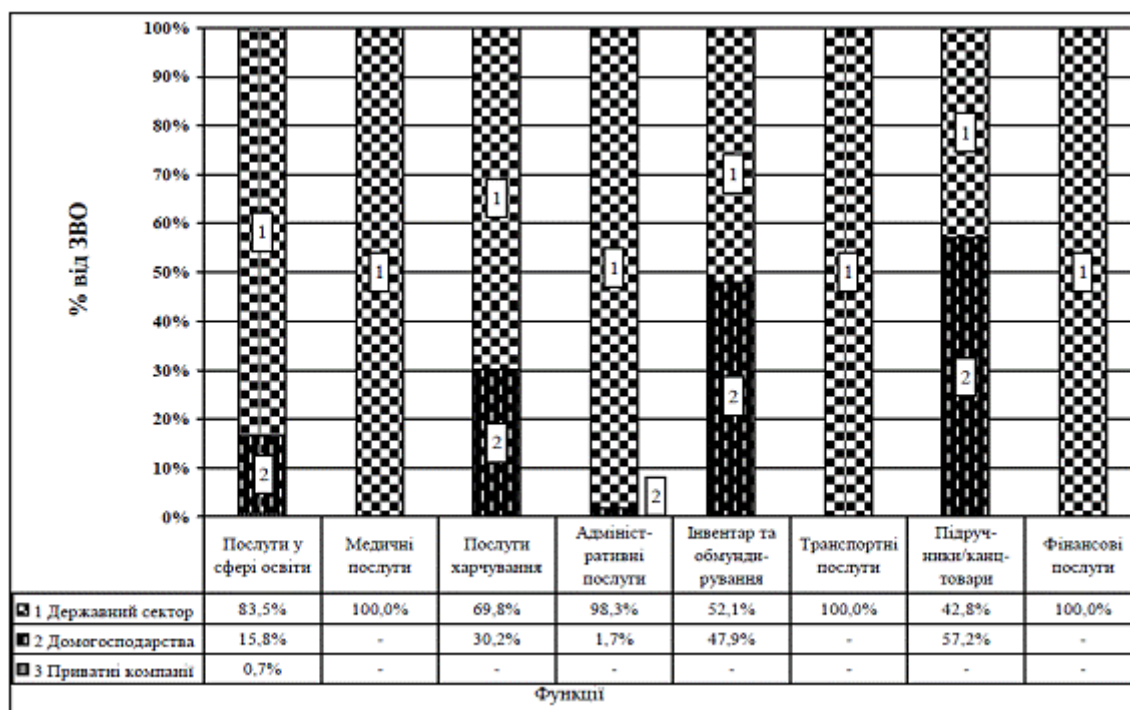

Рис. 2. Структура фінансування загальних функцій освіти у 2015 р., %

Джерело: [3]

Дефіцитні бюджети на освіту, нерегулярне надходження бюджетних коштів і непрозорість їхнього розподілу на обласному і місцевому рівнях мають за наслідки зниження якості й ефективності освітніх послуг. Перекладання значної частини витрат на батьків виглядає подвоєнням тягарю, адже вони вже сплатили податки. Все це, а також брак належного контролю за цільовим використанням бюджету призводить до падіння довіри населення до державного регулювання системи вищої освіти.

Фінансування освіти за рахунок надходжень до державного бюджету є ефективним за умов, коли кошти, призначені державою на фінансування освіти, виділялися в достатніх обсягах і на стабільній, об'єктивній основі. І навіть у цьому випадку система централізованого фінансування має доповнюватися громадським контролем за використанням ресурсів та якістю надання послуг на місцевому рівні.

Єдиних правил щодо частки місцевих бюджетів, що їх міста або райони зобов'язані виділяти на освіту з власних доходів, не існує. Це означає, що міста, які прагнуть компенсувати брак уваги до освіти з боку держави, змушені скорочувати свої комунальні послуги та згортати інвестиційні програми. У той же час, місцеві уряди знаходяться в різних умовах і мають неоднакові можливості щодо фінансування освіти.

Дані, отримані із загального аналізу сателітного рахунка освіти, показують, що частка витрат державного сектора на освіту в Україні становила 5,3%ВВП, що відповідає рівню розвинутих країн Європейського союзу. Це свідчить, що кошти, які спрямовані на фінансування освіти, відповідають економічному розвитку країни. До того ж, аналіз допоміжного рахунка освіти виявив в Україні залежність від приватного фінансування вищих рівнів освіти. Причому, як перший етап вищої освіти (МСКО 5), так і другий етап вищої освіти (МСКО 6) фінансуються, в основному, домогосподарствами – 97 та 76% від витрат недержавного сектора за відповідними рівнями освіти. Поряд з цим, слід відмітити, що протягом 2008-2015 років частка державного фінансування системи освіти в Україні змінилась з 63,5% до 84%.

Кількісні характеристики галузевого профілю дослідницьких організацій, що виконували наукові та науково-технічні роботи (далі ННТР), можна описати такими трендами:

- загальне зменшення кількості організацій, починаючи з 2005 р., відбулося за рахунок скорочення їх загальної кількості з 1510 до 978 одиниць (532 одиниці) за рахунок установ, що мають науковий профіль досліджень: з природничих наук – 87; технічних наук – 428; суспільних наук – 30; багатопрофільні установи – 5; часткова компенсація відбулася за рахунок гуманітарних наукових установ (+18);

- найбільш суттєве зменшення кількості наукових організацій відбулося у таких галузях: фізико-математичні науки, підприємницькому секторі – з 837 у 2005 р. до 394 у 2015 р., значно менше скоротилась їх чисельність у державному секторі, який представлено, в основному, закладами національних академії наук, протягом 2005-2015 рр. в 1,2 рази до 433 одиниць, а також у секторі вищої освіти – зі 172 до 151 одиниць;

- з 2013 р. в Україні не зафіксовано організацій, що здійснюють виконання ННТР у приватному неприбутковому секторі (таблиця 1).

У 2015 році секторальна структура організацій набула свого остаточного вигляду: 433 установи (44,3%) – державний сектор, 394 установи (40,3%) – приватне підприємництво, 151 установа (15,4%) – заклади вищої освіти.

Таблиця 1.

Загальна кількість організацій, що виконують ННТР та їх розподіл за секторами діяльності і галузями наук протягом 2010-2015 років, одиниць

		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Усього, у т. ч.:		1303	1255	1208	1143	999	978
сектори	державний	514	508	496	456	421	433
	підприємницький	610	570	535	507	420	394
	вищої освіти	178	176	176	180	158	151
	приватний неприбутковий	1	1	1	–	–	–
галузі наук	природничі	446	440	423	389	354	446
	технічні	576	540	509	483	403	576
	гуманітарні	47	45	48	48	47	47
	суспільні	150	151	149	141	121	150
	організації багато-галузевого профілю	84	79	79	82	74	84

Джерело: [4-9]

Основними виконавцями фундаментальних і прикладних досліджень у 2010 році були організації державного сектору (відповідно 81,4% і 64,2% обсягу цих робіт), науково-технічних розробок і науково-технічних послуг – підприємницького (92,1% і 78,4%). Виконавцями аналогічних робіт у 2015 р. залишились

організації державного сектору (89,4% і 51,9%), науково-технічних розробок і науково-технічних послуг – підприємницького (92,7% і 74,5%).

У 2015 р. загальний обсяг внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт (ВВННТР) власними силами організацій в Україні становив 12223,2 млн. грн. Частка загального обсягу ВВННТР у ВВП становила 0,61%, за рахунок коштів ДБ – 0,21%. Обсяги ВВННТР в Україні та їх розподіл за основними джерелами фінансування за 2010-2015 роки наведено у таблиці 2.

Таблиця 2.

Джерела фінансування ВВННТР в Україні протягом 2010-2015 років, у фактичних цінах, млн. грн. (ВВП з 2014 р. – млрд. грн.)

			2010	2011	2012	2013	2014	2015	
ВВП			1120585	1349178	1459096	1522657	1586,9	1988,5	
Усього ВВННТР, у т. ч.:			8995,9	9591,3	10558,5	11161,1	10320,3	12223,2	
джерела решт класифікації за новин створення	кошти бюджету		3751,0	3912,8	4774,6	4826,8	4088,4	4296,3	
	з них	державного	3704,3	3859,7	4709,1	4762,1	4021,5	4214,2	
		місцевих	46,7	53,1	65,5	64,7	66,9	82,1	
	власні кошти ДГ		872,0	841,8	1121,3	1466,6	1927,8	3003,7	
	кошти вітчизняних	УУ	ПБ	318,1	2285,9	2458,4	2306,6	302,4	346,5
			СВО	1627,6				1842,1	2104,7
			ПНПО	5,4				5,0	4,3
				10,0				2,9	0,4
	джерела	іноземні	2315,9	2478,1	2045,0	2411,5	2043,0	2222,2	
		інші	95,8	125,8	136,6	128,9	108,7	245,2	

Джерело: [4-9]

Органами державного управління здійснюється постійний пошук оптимальних пропорцій використання джерел фінансування витрат на наукові та науково-технічні роботи.

При цьому, наявність статичних даних про використання коштів фінансування ВВННТР регіонами, а також окремими галузями наук, дає змогу здійснити їх багатовимірний аналіз, визначити фактичні, а не декларативні, локальні та предметно-дослідницькі пріоритети державної наукової та науково-технічної політики, визначити особливості кластеризації територіальних та галузевих досліджень з врахуванням різноманітних джерел фінансування.

Дані, що наводяться у таблиці 3, представляють секторальні особливості формування коштів на ННТР інституційними секторами економіки.

Таблиця 3.

Фінансування ВВННТР за секторами діяльності у 2010-2015 рр., млн. грн.

		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Усього ВВННТР, у т. ч.:		8995,9	9591,3	10558,5	11161,1	10320,3	12223,2
сектор	державний	3274,4	3639,8	4270,3	4305,4	3905,8	3996,0
	підприємницький	5156,2	5343,3	5558,3	6167,6	5820,2	7573,6
	вищої освіти	565,1	608,0	729,9	688,1	594,3	653,6
	приватний неприбутковий	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: [4-9]

Найбільш вагомим з точки зору фінансування ННТР протягом усього періоду спостереження джерелом надходження коштів виступає підприємницький сектор (52,6%-62,0%), наступний – державний (32,7-40,5%). Третім за вагомістю є СВО (5,3-6,9%). Практично нульовою є участь у процесі формування ВВННТР приватного неприбуткового сектору (рис. 3).

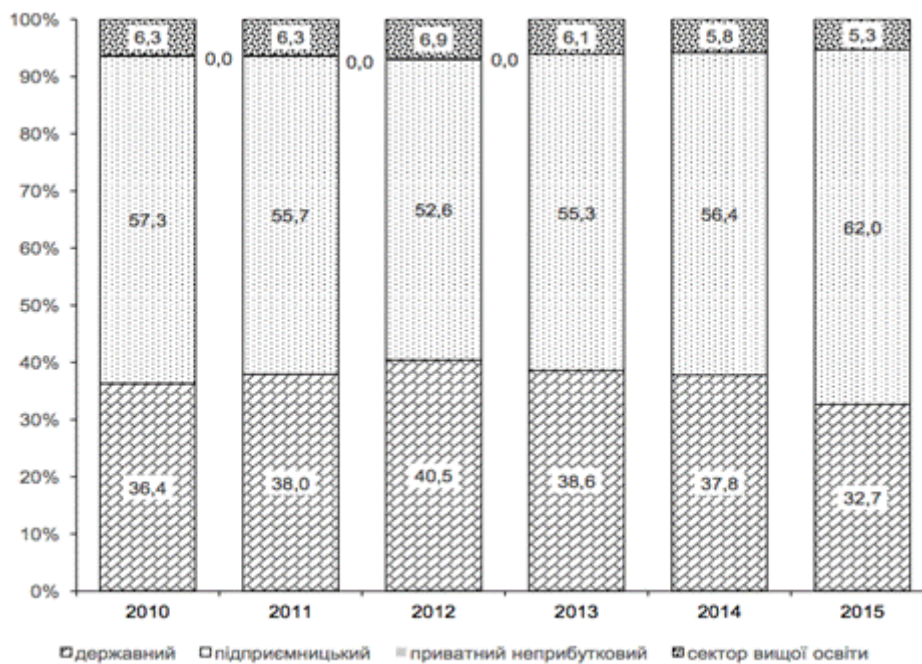

Рис. 3. Пропорції розподілу джерел фінансування ННТР за секторами діяльності, відсотки
 Джерело: [4-9]

Починаючи з 2011 р., статистичне узагальнення стану фінансування ННТР в Україні здійснюється за методологією складання сателітного рахунку науки. Рахунок дозволяє провести порівняння агентів ННТР не лише з точки зору їх персоналізованої участі у формуванні ВВННТР та їх використанні, але і здійснити узагальнення цієї діяльності в масштабах національної економіки, сформулювати кількісні пропорції національної моделі державного регулювання інноваційного розвитку дослідницького сектора системи вищої освіти.

Відзначимо, що на відміну від міжнародної практики, в Україні протягом 2012-2015 рр. спостерігається явище “відносної самоізоляції” у ході виконання ННТР інституційних секторів процесу. Про це свідчить зростання у загальному обсязі ВВННТР самостійно здійснених, внутрішніх поточних та капітальних витрат секторів діяльності, і відповідне зменшення витрат на НДДКР, до реалізації яких залучаються співвиконавці.

Необхідність вжиття низки заходів щодо реформування економічних засад системи освіти, зокрема її фінансування, визначено Національною доктриною розвитку освіти [10]. Відзначимо значне зростання роль позабюджетних коштів фінансування науково-дослідницького сектору системи закладів вищої освіти, які, на відміну від комерційної організації, не можуть швидко реагувати на зміни кон’юнктури ринку. За таких обставин диверсифікація джерел фінансування повинна бути пріоритетним напрямом фінансової діяльності ВНЗ.

Для оптимізації позабюджетного фінансування науково-дослідницького сектору СЗВО пропонується адаптувати досвід зарубіжних країн, що можуть успішно використовуватись у процесі організації діяльності ВНЗ України, а саме залучення коштів приватних фондів, фінансових коштів бізнесу, пожертвування, спонсорство посад, доходи від комерційної діяльності ВНЗ, доходи від майна, позики, контракти на дослідження, отримання фінансових грантів або субсидій, виділення фінансування за допомогою змагальних процедур для дослідницьких програм. тощо.

Перспективним механізмом залучення коштів інвесторів недержавного сектору для України виступає державно-приватне партнерство. Наприклад, варіантом може бути реалізація моделі місцевого/іноземного партнерства у сфері інформаційних технологій і комунікацій, що пов’язане зі створенням фірм з надання інформаційних технологій або комунікаційних послуг. Іншим варіантом може бути заняття комерцією або торгівлею. Діяльність у цьому напрямі могла б сприяти розширенню сектору вищої освіти, а також більш тісно пов’язати ВНЗ з економічно привабливими інвестиціями.

Певні проблем фінансування науково-дослідницького сектору СЗВО дозволить вирішити їх участь у розвитку технологічних платформ (ТП), головне призначення яких, на думку Федулової Л. І. [11, с.30] полягає в тому, щоб:

а) створити майданчик для взаємодії учасників відповідного сектору економіки з відповідним університетом з метою визначення пріоритетних напрямів досліджень і розробок, тимчасових рамок і плану дій у тих стратегічно важливих сферах, де майбутнє зростання, конкурентоспроможність і стійкий розвиток залежать від науково-технологічних досягнень у середньо- й довгостроковому періоді;

б) сконцентрувати фінансування досліджень і розробок у тих галузях, які є найбільш значимими для розвитку стратегічно важливих секторів економіки; при цьому ТП повинні охоплювати увесь виробничий ланцюжок і залучати до вирішення завдань розвитку органи влади й окремі регіони;

в) формувати відповіді на стратегічні технологічні виклики, які можуть зробити внесок у досягнення основних цілей економічної політики в контексті майбутньої конкурентоспроможності.

Фінансовий механізм комерціалізації результатів інноваційної діяльності для випадку участі ВНЗ у розвитку ТП передбачає створення майданчику (інноваційного виробничого підприємства) з розмежуванням джерел залучення і повернення коштів. Особливості фінансового механізму регулювання участі ВНЗ у функціонуванні ТП визначаються особливостями методів залучення коштів.

Ефективність фінансування означає здатність досягти визначених політикою цілей із найменшими витратами ресурсів, і тому стає особливо важливим [12, с. 9]. Підвищення ефективності управління процесно-орієнтованим підходом до нарощування інвестиційної привабливості сектору науково-дослідницької діяльності ВНЗ України, що повною мірою відповідало б сучасним реаліям обмеженого фінансування, також передбачає удосконалення механізму фінансування дослідницького сектора вищої освіти України, відповідно до якого доцільно:

– використання обов'язкових процедур оцінювання загальної ефективності кожної новачії, що розробляється ВНЗ;

– розрахунок комерційної ефективності для ВНЗ у цілому та її конкретних розробників;

– визначення організаційно-економічного механізму запровадження новачії;

– встановлення рівня комерційної ефективності інвестиційного проекту для замовника;

– оцінювання ступеня ймовірності реалізації варіантів підтримки інвестиційних проектів;

– написання бізнес-плану реалізації потенційно прибуткового процесу інвестування комерційної новачії.

Реалізація запропонованих напрямів удосконалення механізму фінансування дослідницького сектора вищої освіти України дозволить залучити додаткові фінансові кошти у сферу вищої освіти, допоможе стати більш стійкими та незалежними в умовах недостатнього державного бюджету, сприятиме підвищенню інноваційної активності та конкурентоспроможності науково-дослідницької діяльності ВНЗ.

Висновки. Важливим напрямом ефективної інтеграції національної системи вищої освіти до європейського освітньо-наукового простору є підвищення інвестиційної привабливості сектору науково-дослідницької діяльності ВНЗ України в умовах обмеженого державного фінансування. Вирішення цієї проблеми пов'язане із формуванням дієвої системи стимулювання, підтримки закладів вищої освіти та оптимізацією позабюджетного фінансування науково-дослідницького сектору.

Практична реалізація інноваційного розвитку дослідницького сектора системи вищої освіти передбачає налагодження партнерських відносин між державою та громадськістю, роботодавцями, замовниками наукових досліджень, та іншими стейкхолдерами, зацікавленими в інвестуванні розвитку наукової діяльності при підтримці новітніх технологій і механізмів їх взаємодії, таких як формування технологічних платформ ВНЗ та бізнес-структур. Спрямування інтелектуальних зусиль та фінансових ресурсів на пріоритетні технології, що розвиваються в рамках ТП, дозволить органам державного управління здійснювати непряме регулювання їх діяльності шляхом застосування фінансових методів, важелів, нормативно-правового впливу та інформаційно-методичного забезпечення.

Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на розробку методики визначення планових показників фінансування інноваційного розвитку дослідницького сектора системи вищої освіти з урахуванням соціально-економічного розвитку країни.

Література.

1. Europe 2020. A strategy for smart sustainable and inclusive growth: [Electronic resource] // European Commission. - 2010. — Access Mode: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.

2. Національні рахунки освіти України у 2015 році: Статистичний бюлетень/Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] URL:www.ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ3_u.htm.

3. Національні рахунки освіти України у 2015 році: Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України [Електронний ресурс] URL: https://ukrstat.orguk/druk/publicat/kat_u/2016/bl/02/bl_NRO14_pdf.zip.

4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: – Державна служба статистики України, 2011 [Електронний ресурс] URL:https://ukrstat.org/uk/druk/katalog/nauka_in/nid%20_2010.zip.

5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: – Державна служба статистики України, 2012 [Електронний ресурс] URL:https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2012/09_2012/zb_nay_2011.zip.

6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: – Державна служба статистики України, 2013 [Електронний ресурс] URL:https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2013/sb/09_13/zb_ny_12.zip.

7. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: – Державна служба статистики України, 2014 [Електронний ресурс]
URL:https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2014/zb/09/zb_nayk_13.zip.
8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: – Державна служба статистики України, 2015 [Електронний ресурс]
URL:https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2015/zb/09/zb_nayka_14.zip.
9. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: – Державна служба статистики України, 2016 [Електронний ресурс]
URL:https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2016/zb/09/zb_nayka_15.zip.
10. Боголіб Т. М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період: монографія / Т. М. Боголіб. – К. : Міленіум, 2006. – 506 с.
11. Федулова Л.І. Передумови та механізми розвитку інноваційної діяльності в університетах// Економічна теорія та право. - 2015. - № 1(20). - С. 22-38.
12. Estermann, T., Pruvot, E.B., & Claeys-Kulik, A.L. (2015). Designing strategies for efficient funding of higher education in Europe. DEFINE interim report.

References.

1. Europe 2020. A strategy for smart sustainable and inclusive growth (2010). ec.europa.eu. Retrieved from http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm [in English].
2. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Natsionalni rakhunky osvity Ukrainy u 2015 rotsi. Statystychnyi byuletyn" [National Accounts of the education of Ukraine in 2015. Statistical bulletin], [Online], available at: www.ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ3_u.htm.
3. State Statistics Service of Ukraine (2011), "Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini. Statystychnyi byuletyn" [National Accounts of the education of Ukraine in 2015. Statistical bulletin], [Online], available at: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2016/bl/02/bl_NRO14_pdf.zip.
4. State Statistics Service of Ukraine (2011), "Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini. Statystychnyi byuletyn" [Scientific and innovation activity in Ukraine. Statistical zbirnyk], [Online], available at: https://ukrstat.org/uk/druk/katalog/nauka_in/nid%20_2010.zip.
5. State Statistics Service of Ukraine (2012), "Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini. Statystychnyi byuletyn" [Scientific and innovation activity in Ukraine. Statistical zbirnyk], [Online], available at: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2012/09_2012/zb_nay_2011.zip.
6. State Statistics Service of Ukraine (2013), "Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini. Statystychnyi byuletyn" [Scientific and innovation activity in Ukraine. Statistical zbirnyk], [Online], available at: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2013/sb/09_13/zb_ny_12.zip.
7. State Statistics Service of Ukraine (2014), "Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini. Statystychnyi byuletyn" [Scientific and innovation activity in Ukraine. Statistical zbirnyk], [Online], available at: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2014/zb/09/zb_nayk_13.zip.
8. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini. Statystychnyi byuletyn" [Scientific and innovation activity in Ukraine. Statistical zbirnyk], [Online], available at: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2015/zb/09/zb_nayka_14.zip.
9. State Statistics Service of Ukraine (2016), "Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini. Statystychnyi byuletyn" [Scientific and innovation activity in Ukraine. Statistical zbirnyk], [Online], available at: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2016/zb/09/zb_nayka_15.zip.
10. Boholib, T.M. (2006), *Finansove zabezpechennia rozvytku vyshchoi osvity i nauky v transformatsiyniyi period* [Financial provision for the development of higher education in Ukraine intransformation period], Kyiv, Ukraine.
11. Fedulova L. I. (2015), "Pre-conditions and mechanisms of development of innovative activity are in universities", *Ekonomichna teoriia ta pravo*, vol. 1(20), pp. 22-38.
12. Estermann, T., Pruvot, E.B., & Claeys-Kulik, A.L. (2015). Designing strategies for efficient funding of higher education in Europe. DEFINE interim report, Brussels, Belgium.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2017 р.